

KENTSEL PLANLAMANIN TEMEL NİTELİKLERİ

- ❑ Kentsel planlama toplum yararını esas alan güvenli ve sürdürülebilir yaşam çevresi oluşturmaya yönelik bir kamu hizmetidir.
- ❑ Kent planlama, mekan oluşumunun nedenlerini, ekonomik, demografik ve sosyo-kültürel ve çevresel dinamikleri, bilimsel ölçütlerle sistematik olarak araştırır, tahmin eder, senaryolaştırır.
- ❑ Planlamanın temel işlevi, kente ilişkin hedefler koyması mekansal süreçleri etkilemesi, değişimi yönlendirmesi, ve uygulama araçlarını tanımlamasıdır.
- ❑ Kent Planlaması farklı mesleklerin ve aktörlerin içinde bulunduğu ekip çalışmasıdır. Planlama bir süreç olup, şehir plancısı bu sürecin önemli bir aktörüdür.
- ❑ Plancının rolü toplumun, toplumun planlama sisteminin ve siyasaların gelişmesine dayalı olarak evrilmektedir. Şehir plancısı günümüzde araştırmacı, tasarımcı, vizyon belirleyici, teknokrat, yönetici, danışman, eğitmen, kolaylaştırıcı vb. roller yüklenmektedir.
- ❑ Plancıların ayırt edici farkı, yerleşmeye toplum yararına geleceğe odaklanmalarıdır.

SÜRDÜRÜLEBİLİR KENTLEŞME VE YERLEŞME İLKELERİ

Sürdürülebilir Kentleşme ve Mekansal Gelişme İlkeleri

- Doğal kaynaklarının kullanımında ekolojik dengenin korunması
- Kültürel varlıkların korunması, yaşatılması ve geliştirilmesi
- Risklerden arındırılmış, sağlıklı, güvenli, nitelikli yaşam çevrelerinin oluşturulması
- Güvenli içme suyuna, yeterli altyapıya ve ulaşım olanaklarına erişim
- Kamu hizmetlerinden yararlanmada fırsat eşitliği
- Yerel düzeyde ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınma
- Toplumsal dayanışma ve bütünleşme kültürü
- Kentsel yoksulluk ve eşitsizliklerin giderilmesi
- Yerel kültür ve kimliklerin korunup geliştirilmesi
- İklim değişikliğinin etkilerini azaltıcı kent formu, ulaşım sistemi ve yenilenebilir enerji kullanımı
- Dinamik, çekici ve yarışmacı kentler

(Kentges, Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı, 2010)

PLANLAMA SÜRECİNİN AŞAMALARI

❑ Temel Veriler ve Alan Çalışmaları

Bu kapsamda, halihazır haritalar, uydu görüntüleri, yürürlükteki planlar, imar uygulama ve parselasyon haritaları, yerbilimsel etütler, sit alanları, koruma statüsündeki alanlar, kıyı kenar çizgisi, mülkiyet bilgileri, tarım, orman, mera alanları, su kaynakları ve koruma alanları ile planlamaya veri oluşturacak eşikler, yatırım alanlarına ilişkin kurum ve kuruluş verileri elde edilir. Alan çalışmaları kapsamında arazi kullanım haritaları güncellenir ve sosyal, ekonomik, mekansal içerikli anketler yapılır.

❑ Araştırma, Analiz, Sentez ve Değerlendirme Çalışmaları

Verilerin analiz ve sentezinin yapıldığı ve birlikte değerlendirildiği aşamadır. Bu aşamada gelişme potansiyeli, sorun analizi, eşik sentezi, nüfus tahmini, sektörel gelişme öngörülerini, vb. çalışmalar yapılır. Afet tehlike ve risklerinin yüksek olduğu yerleşmeler ve/veya yapıları kentsel çevre için kentsel risk analizleri de bu aşamada yapılır.

❑ Gelişme Senaryosu

Bu aşamada geleceğe ilişkin vizyon, hedef ve politikaların belirlenmesi, alternatif üretme ve alternatif değerlendirme çalışmaları, makro politikalar ve mekansal gelişme senaryosu çalışmaları yapılır.

❑ Planlama Kararları

Bu aşamada planlama ile ilgili sosyal-ekonomik-mekansal-çevresel tüm kararlar oluşturulur. Bu kapsamda gelişme, koruma, yenileme, dönüşüm vb. konularda stratejiler, plan koşulları, plan uygulama araçları, eylem planı ve programları belirlenir.

❑ Uygulama, İzleme, Geri Besleme

Bu aşamada model oluşturacak projeler geliştirilir ve uygulanır. İmar ve yapılaşma uygulamaları, projeler, altyapı uygulamaları izlenir. Geri besleme çalışmaları ile planlamanın sürekliliği ve iç denetimi sağlanır.

ARAŞTIRMA ÇALIŞMALARI

□ Planlama çalıŐmasının niteliği, yerleŐik alan ya da gelişme alanı olması, büyüklüğü, plan leği vb. etkenler, yapılacak çalıŐmaların kapsamı ve içeriğini etkilemekle birlikte, bir planlama çalıŐmasında gelişme senaryosu ve plan kararlarına temel olacak araştırma çalışmaları, aŐaĐıda açıklanan dört baŐlıkta toplanabilir. Bu baŐlıklar altında yapılan analizler sonucunda plan kararlarına veri oluşturacak biçimde nüfus ve iŐgücü tahmini, eşik sentezi, gelişme potansiyeli olan bölgeler, mekansal sorunlar, potansiyeller, koruma, geliŐtirme, yenileme stratejilerine dayanak oluşturacak veriler elde edilir. AŐaĐıda ana araştırma konuları ve kapsamaları verilmektedir.

□ **Sosyal, Ekonomik ve Demografik Yapı** kapsamında, kentin bölgesel konum ve iliŐkileri, nüfus, ekonomik ve sosyal yapısı incelenerek sonuçta planlamaya esas olacak biçimde, gelecekteki bölgesel rolü, nüfus ve ekonomik yapısına ilişkin tahmin ve hedefler belirlenir.

□ **Doğal Kaynaklar, Fiziki Yapı ve evresel Değerler** kapsamında, yerbilimsel veriler, toprak ve su kaynakları, kıyıları, tarım, orman alanları, doğal kaynak ve koruma alanları, ekolojik yapı ve çevresel sorunlar incelenir. Bu alıŐmalar sonucunda, geliŐmeyi kısıtlayıcı etmenler ile gelişme potansiyeli olan alanlar, planlamaya esas olacak biçimde, eşik kavramı çerçevesinde değerlendirilir.

□ **Mekansal Yapı** kapsamında, mekansal oluŐum ve geliŐim süreci, arkeolojik ve kentsel siteler, arazi kullanıŐ durumu ve mekansal dağılımı, yerleŐim alanlarının sosyal-mekansal nitelikleri, kentsel donatıların yeterlilik durumu, ulaşım ve altyapı sistemleri, planlar, mülkiyet deseni ve sahipliği, uygulamaların kentsel geliŐmeye olan etkileri ile birlikte incelenebilir. Bu alıŐmalar sonucunda planlamaya esas olacak biçimde mekansal gereksinimler ortaya konur.

□ **Yürürlükteki Planlar ve Uygulamalar** kapsamında, planlama süreci, yürürlükte olan planların kapasite ve yeterlilikleri, plan uygulamaları ve sorunları, plana aykırı ve plan dıŐı geliŐen bölgelere ilişkin analiz ve değerlendirmeler yapılır.

Türkiye Planlama Sistemini Tarihsel Gelişimi

Türkiye'nin planlama sistemini doğrudan etkileyen yasal düzenlemelerin tarihsel gelişimi incelendiğinde üç ana dönemin varlığından söz etmek mümkün olacaktır. Bunlar

- Cumhuriyetin kurulması ile başlayıp 1985 yılına kadar geçen ve en uzun süreyi kapsayan ilk dönem,
- 1985 yılında 3194 sayılı İmar Kanunu'nun kabul edilmesiyle başlayan ikinci dönem
- Bu yasa yürürlükte iken 2011 yılında Çevre ve Şehircilik Bakanlığının kurulmasıyla başlayan üçüncü dönemdir.

Türkiye Planlama Siteminin Tarihsel Gelişimi

Merkezi ve yerel yönetimlerin mekânsal planlama alanındaki yetki ve sorumlulukları çerçevesinde değerlendirildiğinde,

- ilk dönemde hâkim olan merkezi yönetimin yerel yönetimler üzerindeki vesayetinin, 1985 yılında 3194 sayılı İmar Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle kısmen sona erdirildiğini
- 2011 yılında Çevre ve Şehircilik Bakanlığının kurulmasıyla yerel yönetimlere devredilen mekânsal planlama alanındaki yetki ve sorumlulukların bir bölümünün merkezde toplanması eğiliminin ortaya çıktığını söylemek mümkündür.

3194 Sayılı İmar Kanunu'na Göre Mekânsal Planlama Sistemi

- 3194 sayılı İmar Kanunu planlama konusunda temel yasa niteliğindedir ve mekânsal planların yapılmasına dair usul ve esaslar, planlama yetkileri, planların hazırlanması, onaylanması ve yürürlüğe girmesi konularında en kapsamlı yasadır.
- Ancak mekânsal planlar ile ilgili yasal düzenlemeler İmar Kanunu ile sınırlı değildir. 1985 sonrası, merkezi ve yerel yönetim yasalarında yapılan düzenlemeler, planlama sistemindeki değişimler, özel planlama bölgeleri vb. nedenlerle planlama yetkileri sürekli olarak değişime uğramış, yeni plan türleri ortaya çıkmıştır.
- Planlama sistemi ile ilgili düzenlemeler özel statülü alanlardaki planlama yetkilerini düzenleyen birçok yasanın konusu olmuş ve 3194 sayılı İmar Kanunu'nun dışında parçalı bir mevzuat oluşmuştur. Bu durum yerel yönetimlerin mekânsal planlama sürecindeki yetkilerini sınırlamış ve yerel yönetimleri bu alanda büyük ölçüde etkisiz hale getirmiştir.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Kurulması ve Planlama Sisteminin Yeniden Düzenlenmesi

- 2011 yılında çıkarılan 644 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (ÇŞB) kurulmuş ve Bakanlığın görev, yetki ve sorumlulukları bu KHK ile belirlenmiştir.
- KHK'nin 2. Maddesinde Bakanlığın mekânsal planlama ile ilgili görevleri "Her tür ve ölçekteki fiziki planlara ve bunların uygulanmasına yönelik temel ilke, strateji ve standartları belirlemek ve bunların uygulanmasını sağlamak," şeklinde belirtilmiştir.
- Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere mekânsal planlama ile ilgili temel konulardaki tek yetkili kurum Çevre ve Şehircilik Bakanlığı olarak ortaya çıkmaktadır (644 sayılı KHK, 2011).